

บทวิจารณ์หนังสือ: ทฤษฎีและภาคปฏิบัติการแปล
เรื่อง *Traduction humaine et traduction mécanique-premier facicul*

เขียนโดย

Alexandre Ljudskanov*

วิจารณ์เป็นภาษาฝรั่งเศสโดย

วิทยา เศรษฐวงค์

Widhaya Sethawong

แปลคำวิจารณ์โดย

ชุตินา ธนศิริธูปันท์

Chutima Dhamasirithupanan

บทที่ 1

แม้ว่าหนังสือเล่มเล็ก ๆ ที่ตีพิมพ์เมื่อ ปี ค.ศ. 1969 นี้ จะเป็นเพียงแค่ภาคแรกของฉบับสมบูรณ์ แต่สิ่งที่ข้าพเจ้า (ข้าพเจ้าในบทความนี้จะหมายถึงผู้วิจารณ์หนังสือ คือ วิทยา เศรษฐวงค์ ส่วนผู้เขียนจะหมายถึง ศาสตราจารย์ Alexandre Ljudskanov) สนใจในหนังสือเล่มนี้มากที่สุด คือแนวความคิดเกี่ยวกับการแปลโดยใช้เครื่องหรือซอฟต์แวร์ ตลอดจนวิวัฒนาการของเครื่องแปลนี้ ซึ่งได้เริ่มมาตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 40 (ในปี 1946) โดยศาสตราจารย์ W.Weaver จนกระทั่งปัจจุบัน ถ้าเรามองย้อนกลับไป เราจะเห็นว่าเครื่องแปลอัตโนมัตินั้นมีพัฒนาการที่รวดเร็วมาก ในภาคแรกของหนังสือเล่มนี้นั้นมีชื่อว่า “ทฤษฎีและภาคปฏิบัติของการแปลในยุคสมัยใหม่” ซึ่งประกอบไปด้วย 2 บทใหญ่ ๆ ในบทแรกนั้นมีชื่อเรื่องว่า “การปฏิบัติงานด้านการแปลในยุคอดีตและปัจจุบัน” ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบไปด้วย รูปแบบวิธีการแปลในสมัยก่อน การแปลในยุคสมัยใหม่ พร้อมทั้งกำเนิดและก้าวแรกของการแปลโดยใช้เครื่องแปลอัตโนมัติ ในขณะที่บทที่ 2 นั้น มีชื่อว่า “แนวคิดและแนวโน้มของศาสตร์การแปลในปัจจุบัน” ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือแนวคิดด้านภาษาศาสตร์ แนวคิดด้านวรรณคดี การแปลเชิงล่าม และการแปล รวมทั้งแนวคิดในการแปลงานที่ต้องใช้เครื่องแปลอัตโนมัติเป็นหลัก

ในตอนต้นของหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้ยกปัญหาที่น่าสนใจไว้หลายข้อด้วยกัน อาทิ เช่น <ปัญหาของมนุษย์กับเครื่องจักร> ที่มีมาตั้งแต่ยุคสมัยที่ไอทีและเครื่องแปลได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นเรื่อย ๆ ในทุกปัญหาที่ได้เอ่ยถึงมานี้ ปัญหาที่น่าเป็นประเด็นถกเถียงกันมากที่สุดคือ ปัญหาของความเป็นไปได้ที่จะนำเครื่องจักรกลมาใช้ในงานด้านศิลปะและวรรณคดีซึ่งรวมไปถึงการแปลงานจากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่ง โดยใช้เครื่องแปลแบบอัตโนมัติด้วย

ในส่วนของประวัติศาสตร์การแปลตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้น ผู้เขียนได้แบ่งรูปแบบของการแปลไว้ 4 ประเภทด้วยกันคือ

การแปลประเภทที่ 1 “การแปลแบบคำต่อคำ” การแปลแบบแรกนี้ เริ่มแรกจะไว้ใช้แปลข้อความที่เกี่ยวกับการเมืองและเศรษฐกิจ รวมไปถึงบทความทางศาสนาด้วย แต่เมื่อย้อนกลับไปในยุคอดีตกาล นักแปลจะใช้วิธีการแปลแบบคำต่อคำนี้เน้นหนักไปที่การแปลบทความที่เกี่ยวกับศาสนามากกว่า เนื่องมาจากเกรงว่าจะไปบิดเบือนหรือเปลี่ยนแปลงวาทีอันศักดิ์สิทธิ์ของพระเจ้าได้ ซึ่งผลที่ตามมาก็คือ การแปลแบบคำต่อคำนี้จะทำให้เกิดการถ่ายทอดภาษาปลายทางที่ผิดพลาดขึ้นและเกือบจะทุกครั้งที่มีการแปลวิธีนี้ไม่สามารถถึงความหมายหรือข้อความที่แท้จริงที่ทางภาษาต้นทางต้องการสื่อออกมาได้ เพราะฉะนั้นเราจะเห็นว่า ในท้ายที่สุดแล้ว การแปลแบบคำต่อคำนี้จะทำให้ผู้อ่านได้รับข้อมูลที่ผิดพลาด

การแปลประเภทที่ 2 “การแปลแบบยึดความหมาย” ข้าพเจ้าสนใจการแปลแบบนี้มากที่สุด เนื่องมาจาก รูปแบบการแปลนี้เกี่ยวข้องกับหลักการแปลขั้นพื้นฐานของสถาบัน ESIT ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในหนังสือว่า ชิ เซ โร (Ciceron) เป็นบุคคลแรกที่ถ่ายทอดการแปลแบบยึดความหมายนี้ ต่อมาในช่วงศตวรรษที่ 4 เราก็จะพบวิธีการแปลรูปแบบนี้ในผลงานของนักบุญเออโรม ผู้ซึ่งถือเป็นหนึ่งในปรมาจารย์ที่มีชื่อเสียงมากของการแปลแบบยึดความหมาย แนวคิดต่อไปนี้จะเป็แนวคิดของนักบุญท่านนี้ที่มีต่อหนังสือทางศาสนา “เมื่อข้าพเจ้าจะต้องแปลภาษากรีก ถึงแม้ว่าจะเป็ผลงานการเขียนของนักบุญที่มักจะซ่อนความหมายไว้ในการเรียงลำดับคำก็ตาม ข้าพเจ้าก็จะไม่แปลแบบคำต่อคำเด็ดขาด” วัตถุประสงค์ของการแปลแบบยึดความหมายนี้ก็เพื่อถ่ายทอดความหมายที่แท้จริงที่ทางภาษาต้นฉบับต้องการสื่อออกมาให้ผู้อ่านงานแปลเข้าใจตรงกันอย่างถูกต้อง อย่างไรก็ตาม เนื่องมาจากการแปลแบบนี้ไม่ได้คำนึงถึงรูปแบบทางภาษา จึงทำให้มีข้อเสียอยู่บ้างไม่ว่าจะเป็นการขาดหายไปของลักษณะร่องรอยทางประวัติศาสตร์ สังคม ชาติ และส่วนบุคคลของตัวต้นฉบับ

การแปลประเภทที่ 3 “การแปลแบบอิสระ” ในช่วงปลายศตวรรษที่ 16 โดยเฉพาะในช่วงต้นศตวรรษที่ 17 นั้น การแปลรูปแบบใหม่นี้ ได้แพร่กระจายไปอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแปลงานร้อยแก้วและบทกวีต่าง ๆ ซึ่งเกิดที่กรุงโรมเป็นครั้งแรก วัตถุประสงค์

ของการแปรรูปแบบนี้ไม่ได้เน้นไปที่แปลต้นฉบับอย่างที่เราควรจะเป็น แต่เน้นที่รูปแบบการแปลโดยใช้คำที่สวยงามต่างหาก ถ้าจะพูดในอีกแง่ก็คือ ก็คือ การแปลที่ “มีรูปแบบสวยแต่ไม่สื่อต่อต้นฉบับ” ซึ่งข้อเสียที่เราเห็นได้ชัดของการแปลแบบนี้จะเหมือนกับการแปลตามตัวอักษรก็คือ ไม่สามารถรักษาความหมายที่แท้จริงไว้ได้ เมื่อเปรียบเทียบกับตัวต้นฉบับ

การแปลประเภทที่ 4 “การแปลแบบพอเพียง” มีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดสารต้นฉบับออกมาโดยที่ยังคงเก็บรูปแบบความหมายเดิมไว้อย่างครบถ้วน และด้วยเหตุนี้เอง เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การพัฒนากาถกฤษฎีและภาคปฏิบัติด้านศาสตร์การแปลที่พวกเราทุกคนเห็นพ้องร่วมกันกับข้อสมมติฐานที่ว่า การแปลที่ดีนั้น จะต้องถ่ายทอดสารออกมาโดยที่ยังคงเก็บความหมายที่แท้จริงที่สารต้นทางต้องการสื่อออกมาไว้ได้อย่างครบถ้วน นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้เน้นย้ำอีกว่า การแปรรูปแบบนี้ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาโดยสถาบันการแปลของสหภาพโซเวียตนั้น กำลังแพร่กระจายในกลุ่มนักแปลทั่วโลกอย่างมาก ในเวลานี้ (ปี 1969) ตามความเห็นของข้าพเจ้าดูเหมือนว่าตัวผู้เขียนคิดว่า การแปรรูปแบบนี้เป็นวิธีการที่ดีที่สุดในบรรดารูปแบบของการแปลทั้งหมด

ในส่วนในเรื่อง “การแปลในโลกสมัยใหม่” ซึ่งเป็นบทที่ 2 ของภาคแรกนั้น เราจะเห็นว่าผู้เขียนพยายามค่อย ๆ เข้าใกล้การแปลแบบใช้เครื่องแปลทีละเล็กทีละน้อย โดยคำนึงถึงประเด็นที่ว่า รูปแบบและวิธีการก่อน ๆ ที่เราใช้กันมานั้น ไม่สามารถที่จะรองรับหรือควบคุมปริมาณข้อมูลการแปลที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ได้ ซึ่งข้อเท็จจริงนี้ได้ก่อให้เกิดการตั้งคำถามที่เกี่ยวกับกลไกของเครื่องแปลอัตโนมัติ ในการแปลข้อมูลข่าวสารทางด้านวิทยาศาสตร์และด้านเทคนิคขึ้น ตารางคาดการณ์ล่วงหน้าต่อไปนี้จะแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงอัตราปริมาณข้อมูลที่จะต้องแปลมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะพวกเอกสารและบทความด้านวิทยาศาสตร์เฉพาะทางเท่านั้น แม้ว่าในปัจจุบันนี้จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ทั่วโลกใช้กระดาษกันน้อยลง และหันมาใช้แผ่นดิสก์มากขึ้น ก็เนื่องมาจากปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ดูจะเพิ่มมากขึ้นทุกที โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการตัดไม้ทำลายป่า ดังนั้นตารางต่อไปนี้จะเห็นเพียงแต่การคาดการณ์ล่วงหน้าเท่านั้น

ปีคริสต์ศักราช	จำนวนหนังสือที่ คาดการณ์ว่าจะตีพิมพ์	จำนวนกระดาษที่จะใช้พิมพ์
1960	2,500,000	16,000,000
1965	3,300,000	22,500,000
1975	9,000,000	56,000,000
1985	20,000,000	150,000,000
2000	57,500,000	370,000,000

ในตอนท้ายของบทที่ 2 อันน่าสนใจนี้ ผู้เขียนได้สรุปตามแนวคิดของนักทฤษฎีด้านการแปลชาวฝรั่งเศสที่มีชื่อว่า E.Carey การพัฒนาด้านเทคนิคในประวัติศาสตร์การแปลครั้งแรกนั้นเกิดขึ้นในช่วงที่กลุ่มนักแปลเริ่มที่จะใช้พจนานุกรมและคู่มือศัพท์เฉพาะต่าง ๆ นั้นเอง

อย่างไรก็ตาม ช่วงเริ่มต้นของการพัฒนาเทคนิคการแปลในช่วงที่สองนั้นกลับเกิดขึ้นในยุคที่เริ่มมีแนวความคิดเกี่ยวกับเครื่องแปลอัตโนมัติหรือ TA (Traduction Automatique) ในบทที่ 3 ของภาคแรกนั้น ผู้เขียนได้เริ่มที่ประวัติจุดเริ่มต้น การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการของเครื่องแปลอัตโนมัติซึ่งเราสามารถแบ่งเครื่อง TA นี้ ออกได้เป็นสามชนิดโดยพิจารณาจากเงื่อนไขที่ซับซ้อนทางภาษาศาสตร์ในการแปล ระดับความรู้ที่มีต่อเครื่องแปล และการที่มนุษย์นำเครื่องแปลมาใช้ในชีวิตจริง ด้วยเหตุนี้เครื่องแปลอัตโนมัติคุณภาพสูงจึงไม่สามารถใช้งานได้จริงในโลกปัจจุบัน เนื่องจากเป็นไปได้ที่เครื่องแปลจะจัดวางรูปแบบงานทางด้านภาษาศาสตร์ของมนุษย์ ดังนั้นเราจึงสามารถใช้งานเครื่องแปลอัตโนมัติได้เพียง 2 ชนิดเท่านั้น คือ เครื่องแปลอัตโนมัติชนิดที่ยังมีความสัมพันธ์และต้องพึ่งพาอาศัยมนุษย์อยู่บ้างในการแปลบทความทางวิทยาศาสตร์และเทคนิคต่าง ๆ อีกชนิดหนึ่งคือ เครื่องแปล แบบอิสระพึ่งพาตัวเองได้ (Traduction Automatique Indépendante) ซึ่งเครื่องแปลชนิดนี้จะมีคุณภาพในการแปลบทความทางวิทยาศาสตร์และเทคนิครวมไปถึงด้านวรรณคดีด้วย

ก้าวแรกของเครื่อง TA แบบที่มีความสัมพันธ์กับมนุษย์ หรือที่เรียกกันว่า TAO (Traduction Automatique assisté par homme) นั้นมีพื้นฐานมาจากแนวความคิดที่ว่าเครื่องจักรกลสามารถและเป็นไปได้เพียงแค่เครื่องช่วยของนักแปลที่เป็นมนุษย์ รวมไปถึงไว้ใช้ทำงานที่มีปริมาณมากเท่านั้น ยกตัวอย่างเช่น การแจกแจงให้ความหมายหรือคำจำกัดความของคำศัพท์ทุกคำที่มีอยู่ในบทความต่าง ๆ หรือให้ความหมายและหน้าที่ทางไวยากรณ์ของพยางค์ท้ายคำต่าง ๆ ที่บ่งบอกถึงเพศและพจน์จากความช่วยเหลือของเครื่อง TA เพียงเท่านั้น ท้ายที่สุดแล้ว ก็เป็นหน้าที่ของตัวนักแปลที่เป็นมนุษย์เองที่จะต้องเป็นผู้เลือกความ

หมายที่เหมาะสมตามแต่ละสถานการณ์ และเรียงเรียงประโยคต่าง ๆ โดยพิจารณาจากตัวบริบทและภาพรวมกว้าง ๆ ของสารต้นฉบับนั่นเอง อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี ก็ได้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับเครื่อง TA ชนิดที่มีความสัมพันธ์กับมนุษย์ในรูปแบบอื่นขึ้นมา โดยนักคิดกลุ่มนี้เชื่อกันว่าเครื่องแปล TA ชนิดนี้ ไม่จำเป็นต้องใช้สำหรับเป็นเครื่องช่วยของนักแปลเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ใช้เป็นเครื่องช่วยของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการแปลเอกสารที่เป็นภาษาต่างประเทศต่างหาก โดยเครื่อง TA ชนิดนี้จะช่วยจัดหาข้อมูลเฉพาะของบทความต่าง ๆ ให้กับตัวผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งจะเอื้อต่อการระบียบความคิด ภาพรวมกว้าง ๆ ของบทความนั้น ๆ และท้ายที่สุดแล้วตัวผู้เชี่ยวชาญเองก็จะเป็นผู้ที่ตัดสินใจว่าจะต้องให้นักแปลแปลบทความนั้น ๆ ให้อีกโดยใช้เครื่องแปลช่วยต่อไปหรือไม่

สำหรับเครื่องแปลอัตโนมัติชนิดพึ่งพาตนเอง เป็นเครื่องที่สามารถเลียนแบบการทำงานของนักแปลที่เป็นมนุษย์ได้อย่างมีคุณภาพมากที่สุด วันที่ 7 มกราคม 1954 ณ กรุงนิวยอร์ก เครื่อง TA ชนิดพึ่งพาตนเองที่มีชื่อว่า IBM -701 ได้ทำการแปลประโยคประมาณ 30 ประโยคจากภาษารัสเซียเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งเครื่องนี้มีกฎในการสร้างประโยคอยู่ 6 ข้อด้วยกัน ซึ่งจะช่วยในการแก้ปัญหาคำศัพท์ที่มีความหมายหลายนัยได้ หลังจากนั้น ผู้เขียนจะค่อย ๆ ยกตัวอย่างที่ยากขึ้นเรื่อย ๆ ของการแปลจากภาษารัสเซียเป็นภาษาอังกฤษ ในขณะที่เดียวกันก็เพื่อแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพอันมหัศจรรย์ของเครื่อง TA นี้ เราสามารถสรุปสาระสำคัญได้ว่า ในอนาคตอันใกล้นี้เครื่องแปลอัตโนมัตินี้จะไม่เป็นเพียงแค่นามธรรมอีกต่อไป และเราจะไม่มีข้อสงสัยในเครื่อง TA นี้ต่อการแปลงานวรรณคดีประมาณตอนท้ายของภาคแรกนี้ ผู้เขียนได้ตั้งข้อสังเกตที่น่าสนใจไว้ว่า จากวิวัฒนาการที่มีมาเป็นพัน ๆ ปีแล้วของการแปลแบบปกติธรรมดา อันประกอบไปด้วย การแปลแบบคำต่อคำ การแปลแบบยึดความหมาย การแปลแบบอิสระ และการแปลแบบพอเพียง ถึงแม้ทั้ง 4 รูปแบบนี้จะได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ถ้าเปรียบเทียบกับเครื่อง TA ที่มีวิวัฒนาการมาเพียงแค่ 10 ปีเท่านั้น เราจะเห็นควบคู่กันไปว่า การแปลแบบคำต่อคำจะเพียงแค่นี้ให้ข้อมูลทั่วไปของสารต้นฉบับ การแปลที่มีความแม่นยำ 95% เป็นการแปลที่มีระดับใกล้เคียงกับการแปลแบบอิสระ และการแปลที่มีความแม่นยำ 100% ถือเป็นรูปแบบของการแปลแบบพอเพียง ดังนั้นเราก็จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าผู้เขียนได้แสดงความเชื่อมั่นว่า เครื่องแปล TA นี้จะต้องมีความสามารถทัดเทียมกับนักแปลที่เป็นมนุษย์ในอนาคตอย่างแน่นอน

บทที่ 2

ในบทนี้จะเอ่ยถึงแนวคิดและแนวโน้มในปัจจุบันของศาสตร์การแปลโดยผู้เขียนพยายามชี้ให้เห็นว่า ทำอย่างไรศาสตร์การแปลในปัจจุบันจะตอบสนองความต้องการและขยายแนวคิดการแปลได้ นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้ให้กรณีศึกษาถึงสภาพปัจจุบันของศาสตร์การแปลโดยแบ่งออกเป็น 4 แนวคิดหลักตามยุคของผู้เขียน ซึ่งประกอบไปด้วย แนวคิดด้านภาษาศาสตร์ แนวคิดด้านวรรณคดี แนวคิดด้านการแปลเชิงล่ามและการแปล ท้ายสุดคือแนวคิดด้านการแปลงานที่ต้องใช้เครื่องแปลอัตโนมัติช่วย

ในส่วนของแนวคิดแรกคือ แนวคิดด้านภาษาศาสตร์นั้น เราจะเห็นว่า ประมาณช่วงทศวรรษที่ 50 ของศตวรรษที่ 20 ผู้ชำนาญการบางกลุ่มในสาขานี้ได้เห็นพ้องต้องกันกับข้อเท็จจริงดังต่อไปนี้ <สาระสำคัญร่วมกันของการแปลบทความทางวรรณคดีและที่ไม่ใช่วรรณคดีจะปรากฏอยู่ในธรรมชาติทางภาษาศาสตร์ในตัวของมันเอง> ซึ่งข้อเท็จจริงนี้ทำให้เกิดแนวคิดด้านภาษาศาสตร์ในส่วนของการแปลที่เกี่ยวข้องกับผลงานของ A.V.Feodoroff, de Vinay และ Darbelnet ทั้ง 3 คนนี้มีกระบวนการที่คล้ายกันว่า โดยธรรมชาติแล้ว ผลงานแปลจะแสดงให้เห็นถึงผลรวมของกระบวนการทางภาษาศาสตร์ และเมื่อพิจารณาถึงผู้รับปลายทางแล้วก็ทำให้คำจำกัดความและวัตถุประสงค์ของการแปลดังต่อไปนี้ <การแปลมีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรูปแบบและเนื้อหาไว้ได้อย่างครบถ้วน ถูกต้อง และสมบูรณ์โดยผ่านกระบวนการทางภาษาของอีกภาษาหนึ่ง> ด้วยเหตุนี้เอง ตัวแทนของแนวคิดนี้ได้วิเคราะห์การแปลจากผลสุดท้ายที่ปรากฏในฐานะงานแปลซึ่งถือเป็นการวิเคราะห์โดยยึดปทัสฐานด้านภาษาศาสตร์เป็นหลัก

สำหรับแนวคิดทางวรรณคดีหรือแนวความคิดที่ 2 นั้น ถ้าเอ่ยถึงเรื่องการแปล กลุ่มตัวแทนของแนวคิดนี้จะนึกถึงแต่การแปลงานจากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่งเพียงอย่างเดียวเท่านั้น สำหรับพวกเขาแล้ว การแปลหมายความว่า การแปลผลงานทางวรรณคดีเท่านั้น ความหลากหลายของผลงานวรรณคดีแบบดั้งเดิมนี้เองเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้การแปลวรรณคดีแตกต่างจากการแปลประเภทอื่น ซึ่งโดยธรรมชาติแล้ว จะเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางภาษาศาสตร์เป็นหลัก ด้วยเหตุนี้กลุ่มตัวแทนแนวคิดนี้จึงให้คำจำกัดความของการแปลไว้ว่า

<การแปลวรรณคดีคือ การแปลในหมู่ผู้เขียนด้วยกันที่มีชีวิตชีวามากที่สุด> อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ของการแปลก็คือ <การกลับมาเกิดใหม่อีกครั้งของชีวิต เสน่ห์ ความงาม ลักษณะเฉพาะเชิงกวีนิพนธ์ของต้นฉบับเดิม>

แนวคิดที่ 3 “การแปลเชิงล่ามและการแปล” แนวคิดนี้เป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาได้จากผลงานของศาสตราจารย์ V.ROSENTZVEIG และ I.I Revsin เมื่อปี 1958 บุคคลทั้ง 2 ได้

กล่าวไว้ว่า เราจะต้องแยกการแปลวรรณคดีออกจากการแปลชนิดอื่นอย่างเด็ดขาด ไม่ใช่เพียงเพื่อเหตุผลด้านวรรณคดี แต่เพื่อเหตุผลด้านภาษาศาสตร์ที่เกิดจากธรรมชาติของการสื่อสารด้านภาษา กระบวนการสื่อสารภาษาสากลนั้นมีรูปแบบที่แตกต่างกันอยู่ 2 รูปแบบคือ การแปลและการแปลแบบล่าม หรือการแปล 1 และการแปล 2 นอกจากนี้ ไม่มีรูปแบบศาสตร์การแปลตายตัว สถานะของการแปล 1 จะอยู่ท่ามกลางกฎระเบียบทางวรรณคดี ในขณะที่สถานะของการแปล 2 นั้น จะอยู่ที่กฎทางภาษาศาสตร์ ที่เป็นอย่างนี้ก็เนื่องมาจากการแปล 1 คือ เป้าหมายของทฤษฎีการแปลวรรณคดี และการแปล 2 จะปรากฏอยู่ในรูปแบบของทฤษฎีการแปลทางภาษาศาสตร์ ซึ่งแนวคิดนี้ประสบความสำเร็จอย่างมาก ในแง่ที่ว่าเราสามารถหลุดพ้นจากแนวคิดของการแปลแบบปกติธรรมดา กับแบบอัตโนมัติได้

แนวคิดแบบสุดท้ายหรือการแปลโดยใช้เครื่องแปลอัตโนมัติเข้าช่วยนั้น แม้ว่าทฤษฎีของเครื่องแปล TA นี้จะเป็นเรื่องใหม่ในวงการวิทยาศาสตร์ ทฤษฎีทางวรรณคดี ซึ่งตั้งข้อสงสัยกับเครื่องแปล TA นี้ และยังไม่ได้รับคำตอบที่เป็นระบบเสียที แต่นักคิดในกลุ่มแนวคิดนี้ก็มิจู้จี้ร่วมที่เหมือนกันว่า การแปล โดยนัยยะหนึ่ง ก็คือ กระบวนการทางภาษาที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสารซึ่งเกิดจากกระบวนการถ่ายทอดสาร ตลอดจนการสื่อสารทางภาษาจากภาษาหนึ่งสู่อีกภาษาหนึ่ง กระบวนการนี้มีลักษณะเป็นกลไกและสามารถนำมาปฏิบัติได้จริง นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้ตั้งข้อสังเกตที่น่าสนใจไว้ดังนี้ว่า <นับตั้งแต่ได้เริ่มมีแนวความคิดของเครื่อง TA เป็นต้นมา> ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติของการแปลรูปแบบนี้ควรจะสามารถตอบคำถามที่ว่า มนุษย์เราจะบังคับเครื่องแปลอัตโนมัติให้แปลได้อย่างไร เพราะฉะนั้นเราจึงต้องรู้ให้แน่ชัดว่ามนุษย์มีวิธีการแปลอย่างไร เพราะเป็นสิ่งที่ใช้อ้างอิงถึงการวิเคราะห์กระบวนการแปลได้>

บทวิจารณ์ต่อผลงานของ A. Ljudskanov

เนื่องจากตัวข้าพเจ้านั้น มีความสนใจอย่างมาก ในด้านคอมพิวเตอร์ รวมไปถึงพัฒนาการด้านข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการแปลแบบอัตโนมัติ ข้าพเจ้าจึงตัดสินใจเลือกหนังสือเล่มนี้ ซึ่งตีพิมพ์มาประมาณ 3 ทศวรรษแล้ว (ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1969) ที่เขียนขึ้นโดยศาสตราจารย์ชาวบัลแกเรียท่านหนึ่งนามว่า Alexandre Ljudskanov เนื่องจากว่าเป็นงานที่เขียนโดยมนุษย์ปุถุชนธรรมดาคนหนึ่ง จึงไม่เป็นเรื่องแปลกที่หนังสือเล่มนี้ จะมีทั้งข้อดีและข้อเสียปะปนกันไปให้เห็นอยู่ตลอด ดังนั้นข้าพเจ้าจึงขอเริ่มจากข้อดีก่อน

ตามความคิดของข้าพเจ้าแล้ว ถ้าจะให้วิจารณ์กันอย่างตรงไปตรงมา จะมีอยู่ 2 ส่วน ในหนังสือเล่มนี้ที่น่าสนใจมากที่สุด ส่วนแรกคือ รูปแบบวิธีการแปลต่าง ๆ และส่วนที่สองคือแนวคิดเชิงภาษาศาสตร์และวรรณคดี ตลอดจนการแปลเชิงล่ามและการแปล โดยในส่วนของ

ประเภทการแปลจะปรากฏในภาคแรกของหนังสือ ในขณะที่แนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการแปล จะอยู่ในภาคที่ 2

โดยในตอนต้นของหนังสือ ผู้เขียนได้แบ่งประเภทของการแปลออกเป็น 4 ประเภท โดยได้ย้อนอ้างอิงไปถึงการแปลในสมัยเริ่มแรกอันมีอายุเก่าแก่มาเกือบพันปี ซึ่งได้เขียนอธิบายไว้ในช่วงแรกของการสลักตัวอักษร เมื่อพิจารณาจากความแตกต่างที่เห็นได้ชัดของการแปลแบบคำต่อคำ การแปลแบบยึดความหมาย การแปลแบบอิสระ และการแปลแบบพอเพียง ผู้เขียนก็ทำให้เราทันทราบว่า การแปลแบบยึดความหมายเป็นหลักมีจุดกำเนิดมาช้านานแล้ว ตั้งแต่ยุคของ CICERO (มิใช่เพิ่งจะมีปรากฏในศตวรรษที่ 20 โดยการรวบรวมขึ้นเป็นทฤษฎีของศาสตราจารย์กิตติคุณผู้ล่วงลับ Danica Seleskovitch และศาสตราจารย์ Marianne Lederer ของมหาวิทยาลัย Paris III Sorbonne Nouvelle) และช่วงศตวรรษที่ 4 รวมทั้งนักบุญเออโรโรม ก็ยังเคยกล่าวไว้ครั้งหนึ่งว่า “เมื่อใดก็ตาม ที่ข้าพเจ้าแปลภาษากรีก ข้าพเจ้าจะไม่แปลแบบคำต่อคำ” แม้ว่าการแปลแบบนี้จะมีมาช้านานแล้ว แต่เมื่อพิจารณาอย่างถึงที่สุดแล้ว ข้าพเจ้าในฐานะผู้วิจารณ์คิดว่า ศาสตราจารย์ของสถาบัน ESIT (Ecole Supérieure de Traduction et d'Interprétation) ทั้งสองท่านถือเป็นผู้ประศาสน์การ ผู้ก่อตั้ง ทฤษฎี วางกฎเกณฑ์ ระบบ ระเบียบ หลักการต่างๆให้เป็นแบบแผน และทำให้ทฤษฎีการแปลเป็นทฤษฎีที่สามารถพิสูจน์ได้ในทางวิทยาศาสตร์ขึ้นมาอย่างชัดเจนที่สุดเป็นครั้งแรกในโลกของประวัติศาสตร์การแปลของมวลมนุษยชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้เขียนยังชี้ให้เห็นถึงจุดบกพร่องของการแปลโดยยึดความหมาย นั่นคือ การไม่ปรากฏบรื่องรอยของทางประวัติศาสตร์ สังคม ชาติ และบุคคลของต้นฉบับ เนื่องจากการไม่คำนึงถึงรูปแบบของเนื้อความ แต่ถ้าเราไม่ได้มองตัวผู้เขียนตามมุมมองสมัยใหม่ในสหัสวรรษใหม่ซึ่งกินระยะเวลามากกว่า 30 ปีหลังจากการจัดพิมพ์หนังสือแล้ว ก็จะต้องว่าคำวิจารณ์ของพวกเขาเหล่านี้ดูมีคุณค่าและน่าเชื่อถือ ในการแก้ไขจุดบกพร่องของการแปลแบบยึดความหมายนั้น ผู้เขียนได้พบทางออกด้วยการแปลแบบพอเพียงซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อถ่ายทอดต้นฉบับโดยที่ยังรักษารูปแบบและเนื้อความไว้อยู่เหมือนเดิม ทั้งนี้ก็เพราะว่าสมมติฐานที่ถูกต้องที่สุดของการแปล หลังจากที่ได้มีการแปลแบบพอเพียงเกิดขึ้น นั่นคือข้อเท็จจริงที่ว่า การแปลต้องได้มาซึ่งข้อมูลที่เที่ยงตรง ถูกต้องเมื่อเทียบกับต้นฉบับ ผู้เขียนได้ให้ความสำคัญกับสถาบันการแปลของโซเวียตซึ่งได้เผยแพร่การแปลรูปแบบนี้ออกไปสู่ทั่วโลก โดยไม่ได้ให้คำอธิบายอย่างเพียงพอต่อผลงานที่ดีพิมพ์ออกมา ภายใต้อิทธิพลของการแปลแบบพอเพียง ซึ่งนั่นก็คือ สิ่งที่ข้าพเจ้ากำลังสงสัยอยู่ ณ ขณะนี้ ว่าเพราะเหตุใดทุกวันนี้ เราจึงไม่เคยได้ยินคนเอ่ยหรือพูดถึงการแปลแบบพอเพียงอย่างที่ควรจะเป็นแม้แต่คนเดียว หรือว่าบางทีวิธีการแปลแบบนี้ได้หายไปจากโลก

แห่งทฤษฎีการแปลไปแล้ว ยิ่งไปกว่านั้น หากการแปลแบบนี้สมบูรณ์แบบจริงแล้ว เหตุใดจึงสูญหายไปหมดเช่นนี้

ผู้เขียนได้กล่าวถึงประเด็นที่ว่า วันหนึ่งในอนาคตอันใกล้นี้ การแปลโดยใช้เครื่องแปลอัตโนมัติจะแปลได้อย่างแม่นยำถึง 95% เพื่อที่จะทำให้แปลได้ทัดเทียมกับการแปลแบบเสรีและการแปลแบบพอฟเพียงที่มีความแม่นยำถึง 100% นั่นเอง เมื่อหันมาพิจารณาคำพูดที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อถือในการใช้เครื่องหรือซอฟต์แวร์ที่มีประสิทธิภาพในการแปลทัดเทียมกับมนุษย์เรา “เมื่อมองจากกฎเกณฑ์แล้ว การแปลโดยใช้เครื่องแปลอัตโนมัติแบบที่พาดตนเองอาจเกิดขึ้นได้แต่ในอนาคตอันใกล้นี้ เราจะไม่แม้แต่ตั้งข้อสงสัยในการแปลบทความเชิงวรรณคดีโดยใช้เครื่องแปลอัตโนมัติ”

อย่างไรก็ตาม การคาดการณ์ล่วงหน้าของเขาก็คงยังไม่ได้เกิดขึ้นจริง แม้ในอีก 30 ปีต่อมา จนกระทั่งปัจจุบัน การแปลโดยใช้เครื่องแปลอัตโนมัติยังคงประสบความล้มเหลวอยู่เพราะการแปลเช่นนี้ ไม่สามารถดึงความหมายที่แท้จริงของต้นฉบับออกมาได้ การแปลโดยใช้เครื่องสามารถแปลได้แค่เพียงสิ่งที่เป็นลักษณะพื้นฐาน เกิดขึ้นประจำและมีรูปแบบเดิม ๆ ไม่เปลี่ยนแปลงถึงทุกวันนี้ เราก็คงไม่พบการแปลโดยใช้เครื่องแปลอัตโนมัติที่แปลความเชิงวรรณคดีได้ แต่เมื่อดูจากรูปแบบการสอนของสถาบัน ESIT ข้าพเจ้าจึงสรุปได้ว่า มีเหตุผลอยู่ 3 ประการที่ทำให้การพัฒนาการแปลโดยใช้เครื่องแปลอัตโนมัติไปไม่ได้ไม่ไกลเท่าที่ควร เหตุผลแรก คือ เครื่องแปลอัตโนมัติไม่มีความรู้รอบตัวอยู่ในเครื่อง เหตุผลที่สอง เนื่องจากเครื่องแปลหรือซอฟต์แวร์ทำได้แค่เพียงแปลความทั้งหมดแบบคำต่อคำเท่านั้น เพราะฉะนั้นเราก็จะได้เพียงการแปลที่มีความสัมพันธ์และเหมาะสมกับบทความบางประเภทเท่านั้น เช่น ตัวเลข ชื่อเฉพาะ ศัพท์เฉพาะและศัพท์เทคนิคต่าง ๆ เหตุผลสุดท้าย คือ การแปลโดยเครื่องแปลอัตโนมัติไม่สามารถหลุดออกจากกรอบของภาษาอย่างที่มนุษย์เราทำได้ โดยเมื่อพิจารณาจากคำนิยามการผลหลุดออกจากภาษาหมายถึง ขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับความรู้ตามแนวคิดเชิงความรู้สึกที่ได้กลายเป็นความรู้อันหลุดพ้น ปรากฏจากรูปแบบดั้งเดิมในตัวมันเอง สิ่งเหล่านี้มีแต่เพียงมนุษย์ที่ทำได้ เพราะมีแต่มนุษย์เท่านั้นที่สามารถจะถ่ายทอดความหมายหรือสิ่งที่ต้นฉบับต้องการสื่อจริง ๆ ออกมาได้ เราเห็นได้อย่างชัดเจนว่า การแปลโดยเครื่องแปลอัตโนมัติยังคงตกเป็นทาสของคำในต้นฉบับอยู่ แต่ในขณะที่มนุษย์จะยึดติดกับความหมายที่แท้จริงมากกว่าคำ เครื่องแปลหรือซอฟต์แวร์แปลแบบคำต่อคำ หรือวลีต่อวลี แต่ในทางตรงกันข้าม มนุษย์เพียงแค่ว่าแปลความหมายที่แท้จริง

ในขณะที่อ่านหนังสือเล่มนี้ สิ่งที่น่าสนใจข้าพเจ้าเป็นอย่างมากก็คือ การที่ศาสตราจารย์ชาวบัลแกเรียผู้นี้ใช้คำภาษาฝรั่งเศสและภาษาอังกฤษไม่ถูกต้อง ยกตัวอย่างเช่น ประโยคที่ว่า

<la résolution des problèmes particuliers dépend de la resolution des problèmes spécifiques ou est-ce qu'il a quelque chose de commun entre ces deux genres de traduction ?>

ถึงแม้ว่าข้าพเจ้าไม่ได้เป็นเจ้าของภาษาฝรั่งเศส แต่ข้าพเจ้าก็รู้โดยทันทีว่าในประโยคแล้ว ทางหลักไวยากรณ์แล้ว เราต้องใช้คำว่า la solution ไม่ใช่คำว่า la résolution ในความหมายว่า การแก้ปัญหา เนื่องมาจากว่า ในภาษาฝรั่งเศสเราใช้คำว่า la solution ในความหมายว่า การแก้ปัญหา (ถึงแม้ว่าเราจะใช้กริยาว่า résoudre un problème ไม่ใช่ solutionner un problème ก็ตาม) ในส่วนของประโยคที่2นั้น ผู้เขียนควรจะต้องตั้งคำถามโดยใช้คำว่า <est qu'il y a...> ไม่ใช่ <est ce qu'il a...> ภาษาอังกฤษก็เช่นกัน ผู้เขียนได้กล่าวว่ <un processus cybernétique base sur la fade back> ซึ่งอันที่จริงแล้วควรใช้คำว่า <feed back> มากกว่า เราก็ยังพบคำผิดบนปกหนังสือเช่นกัน ซึ่งเขียนไว้ว่า <traduction humaine et traduction machine> ซึ่งโดยจุดแรกนั้นเขียนว่า facicule แทนที่จะ fascicule แต่เนื่องจากว่าผู้เขียนไม่ได้เป็นชาวฝรั่งเศสและบางที่อาจจะเป็นเพราะทำงานอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ยากลำบากในประเทศบัลแกเรียมามากกว่า 30 ปีแล้วก่อนหน้านี้ แต่ความผิดทั้งหลายทั้งปวงที่ได้อ้างถึงมาในที่นี้ ดูไม่ได้ร้ายแรงอะไรเลยเมื่อเปรียบเทียบกับแนวคิดอันล้ำหน้าเกินยุคสมัยของเขาซึ่งได้ถ่ายทอดออกมาให้พวกเราได้รับรู้กัน โดยสรุปแล้ว หนังสือ "traduction humaine et traduction mécanique" เป็นหนังสือที่แม้จะตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1969 โดยในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้ย้อนให้เห็นถึงความเก่าแก่ของประวัติศาสตร์การแปลของมนุษยชาติ แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นหนังสือเล่มหนึ่งที่คาดการณ์ ถึงปีคริสต์ศักราช 2000 ด้วยมุมมองที่ก้าวไกลให้ประโยชน์ไม่เพียงแก่ตัวนักแปลเท่านั้น แต่ยังรวมถึงผู้รักความรู้ในสาขาสังคมศาสตร์ในยุค 2000 นี้อีกด้วย

รายละเอียดเพิ่มเติม

- * *Traduction humaine et traduction mécanique-premier facicul* เขียนโดย Alexandre Ljudskanov ตีพิมพ์โดย Association Jean –Favard pour le développement de la linguistique quantitative, 1969.